



MONTENEGRIN JOURNAL FOR SOCIAL SCIENCES

Volume 8. 2024. Issue 1.

CIP - Каталогизacija y publikaciji
Национална библиотека Црне Горе, Цетиње
COBISS.CG-ID 32743952

ISSN 2536-5592

Publisher: Center for Geopolitical Studies



Center for Geopolitical Studies

Časopis *Montenegrin Journal for Social Sciences* upisan je u evidenciju
medija, Ministarstva kulture Crne Gore pod rednim brojem 782.

MJSS

MONTENEGRIAN JOURNAL FOR SOCIAL SCIENCES

Volume 8. 2024. Issue 1. Podgorica, June 2024.

Publishing this issue of MJSS was supported by the
Ministry of Science of Montenegro

Editor in Chief: Adnan Prekić

Editors: Zivko Andrijasevic, Dragutin Papovic, Ivan Tepavcevic, Milan Scekic.

International editorial board: John K. Cox, North Dakota State University, Fargo, UNITED STATES; Tvrtko Jakovina, University of Zagreb, Zagreb, CROATIA; Lidia Greco, University of Bari, Bari, ITALY; Helena Binti Muhamad Varkkey, University of Malaya, Kuala Lumpur, MALAYSIA; Vít Hloušek, Masaryk University, Brno, CZECH REPUBLIC; Adrian Hatos, Universitatea „Babeş-Bolyai” Cluj, ROMANIA; Srdja Pavlovic, University of Alberta, CANAD

Montenegrin Journal for Social Sciences is indexed in: CEOL - Central and Eastern European Online; ERIH PLUS; Google Scholar; Index Copernicus; CiteFactor; Scientific Indexing Services (SIS); ISRA - Journal impact factor; Electronic Journals Library; ROAD; General Impact Factor; OAJI - Open Academic Journals Index; Slavic Humanities Index.

Proofreading and lecture in English: Danijela Milićević

Proofreading and lecture in Montenegrin: Miodarka Tepavčević

Address: Danila Bojovića bb 81 400 Nikšić, Montenegro;

E-mail: mjss@ucg.ac.me

www.mjss.ac.me

Prepress and print: Pro file – Podgorica

Circulation: 100 copies



Volume 8. 2024. Issue 1. Podgorica, June 2024.

CONTENTS:

STUDENT PROTESTS OF 1968 - MONTENEGRIN PERSPECTIVE

Vukadin NISAVIC..... p.7.

ROMAN AND BYZANTINE DALMATIA ON THE TERRITORY OF MONTENEGRO UNTIL THE MIDDLE OF THE 13TH CENTURY

Dragutin PAPOVIC..... p.51.

THE FOREIGN POLICY OF FRANCE IN THE TIME OF LOUIS XIV

Milivoj BESLIN, Adnan PREKIC, Milos TIRNANIC..... p.83.

COMMUNICATING TOURIST OFFER IN A FOREIGN LANGUAGE HIGH- AND LOW-CONTEXT COUNTRY TESTIMONIALS

Marijana M. PRODANOVIC¹, Ieva BRAZAUSKAITE ZUBAVICIENE, Asta PUKIENE, Albertas JUODEIKA..... str.113.

US DIPLOMACY AND POLITICAL LIFE ON THE PAGES OF THE "GLASA CRNOGORCA" 1873-1914

Ivan TEPAVCEVIC, Predrag ADZIC..... p.145.

A DIFFERENT PERSPECTIVE OF MONTENEGRO IN THE 20TH CENTURY- Book review: Milan Scekcic, Inventing history-Review of the interpretation of the history of Montenegro in the 20th century

Edin SMAILOVIC..... p.165.

THINKING ABOUT THE PAST TO BUILD THE FUTURE–Book review: Dragan Markovina, Lebanon on the Neretva: the culture of memory and oblivion

Vukadin NISAVIC..... p.169.

RESIDENTIAL HELL-Book review: Aleksandar R. Miletić, Residential Hell - Rent Controlled System in Southeast, Eastern and Central Europe 1914-1930

Jovan MUHADINOVIC..... p.173.

A GENERATION THAT IGNORES HISTORY HAS NO PAST AND NO FUTUR

E-Book review: Teaching manual: Igor Radulović, Miloš Vukanović, War crimes of the 90s in the verdicts of the Montenegrin judiciary

Filip KUZMAN..... p.181.

INSTRUCTIONS FOR AUTHORS..... p.185.

Glavni i odgovorni urednik: Adnan Prekić

Urednici: Živko Andrijašević, Dragutin Papović, Ivan Tepavčević

Međunarodni uređivački odbor: John K. Cox, North Dakota State University, Fargo, UNITED STATES; Tvrtko Jakovina, University of Zagreb, Zagreb, CROATIA; Lidia Greco, University of Bari, Bari, ITALY; Helena Binti Muhamad Varkkey, University of Malaya, Kuala Lumpur, MALAYSIA; Vít Hloušek, Masaryk University, Brno, CZECH REPUBLIC; Adrian Hatos, Universitatea „Babeş-Bolyai” Cluj, ROMANIA; Srđa Pavlović, University of Alberta, KANADA.

Montenegrin Journal for Social Sciences indeksira se u sljedećim naučnim bazama: CEOL - Central and Eastern European Online; ERIH PLUS; Google Scholar; Index Copernicus; CiteFactor; Scientific Indexing Services (SIS); ISRA - Journal impact factor; Electronic Journals Library; ROAD; General Impact Factor; OAJI - Open Academic Journals Index; Slavic Humanities Index.

Lektura i korektura na engleskom: Danijela Milićević

Lektura i korektura na crnogorskom: Miodarka Tepavčević

Adresa: Danila Bojovića bb 81 400 Nikšić, Crna Gora;

E-mail: mjss@ucg.ac.me

www.mjss.ac.me

Priprema i štampa: Pro file – Podgorica

Tiraž: 100 primjeraka



Volume 8. 2024. Issue 1. Podgorica, June 2024.

SADRŽAJ:

STUDENTSKI PROTESTI 1968. – CRNOGORSKA PERSPEKTIVA

Vukadin NIŠAVIĆ..... str.7.

RIMSKA I VIZANTIJSKA DALMACIJA NA PROSTORU CRNE GORE DO SREDINE
XIII VIJEKA

Dragutin PAPOVIĆ..... str.51.

SPOLJNA POLITIKA FRANCUSKE U VRIJEME LUJA XIV

Milivoj BEŠLIN, Adnan PREKIĆ, Miloš TIRNANIĆ..... str.83.

COMMUNICATING TOURIST OFFER IN A FOREIGN LANGUAGE HIGH- AND
LOW-CONTEXT COUNTRY TESTIMONIALS

**Marijana M. PRODANOVIC¹, Ieva BRAZAUSKAITE ZUBAVICIENE, Asta
PUKIENE, Albertas JUODEIKA**..... str.113.

AMERIČKA DIPLOMATIJA I POLITIČKI ŽIVOT NA STRANICAMA GLASA
CRNOGORCA 1873-1914

Ivan TEPAVCEVIC, Predrag ADZIC..... str.145.

DRUGAČIJA PERSPEKTIVA CRNOGORSKOG 20.VIJEKA-Prikaz knjige: Milan
Šćekić, Izmišljanje istorije-Osvrt na tumačenje istorije Crne Gore 20.vijeka

Edin SMAILOVIĆ.....str.165.

PROMIŠLJANJE PROŠLOSTI RADI IZGRADNJE BUDUĆNOSTI-Prikaz knjige:
Dragan Markovina, Libanon na Neretvi: kultura sjećanja i zaborava

Vukadin NIŠAVIĆ..... str.169.

STAMBENI PAKAO-Prikaz knjige: Aleksandar R. Miletić, Stambeni pakao-sistem
kontrolisane stanarine u Jugoistočnoj, Istočnoj i Srednjoj Evropi 1914-1930

Jovan MUHADINović..... str.173.

GENERACIJA KOJA IGNORIŠE ISTORIJU NEMA PROŠLOST, A NI BUDUĆNOST-
Prikaz priručnika za nastavu: Igor Radulović, Miloš Vukanović, Ratni zločini

90-ih u presudama crnogorskog pravosuđa

Filip KUZMAN..... str.181.

UPUTSTVA ZA AUTORE..... str.185.

Review

STAMBENI PAKAO

Prikaz knjige: Aleksandar R. Miletić, *Stambeni pakao – sistem kontrolisane stanarine u Jugoistočnoj, Istočnoj i Srednjoj Evropi 1914–1930*, INSTITUT ZA NOVIJU ISTORIJU SRBIJE, Beograd, 2024. str. 317.

Jovan MUHADINOVIĆ¹

Muzej novca – Cetinje, Crna Gora

email: jovanpmuhadinovic@gmail.com

Knjiga autora Aleksandra R. Miletića, *Stambeni pakao – Sistem kontrolisane stanarine u Jugoistočnoj i Istočnoj srednjoj Evropi 1914–1930*. predstavlja vrlo interesantno štivo bazirano na sistematskom istraživačkom radu. Naime, autor u predgovoru knjige objektivno i savjesno navodi sve prednosti i mane svog djela. Danas, složićemo se, to je rijetkost u društvu koje nas okružuje. Miletiće-va knjiga je nastala na osnovu jednog poglavlja odbranjene doktorske disertacije, ali je, kao što je i rečeno, tematika rijetko istraživana, posebno u našim naučnim krugovima. Smatramo da je autor za temu uzeo veoma zanemarenu oblast, jer se i sami prvi put srijećemo sa ovom materijom.

Sistem kontrolisane stanarine (SKS) o kojem se govori u knjizi vrsta je državne intervencije u pogledu zaštite zakupaca i stanara. Ono što je značajno za istoričare, sociologe i druge istraživače jeste što je ova vrsta intervencije u potpunoj korelaciji sa istorijskim događajima i društvenim promjenama. Kao što autor navodi, najčešće mjere kontrolisane stanarine pratili su veliki ratni sukobi, poremećaji na tržištu, inflacije koje su prouzrokovale naglo siromašenje

¹ JOVAN MUHADINOVIĆ (1983, Cetinje). He works as a curator at the Museum of Money of the Central Bank of Montenegro in Cetinje. He graduated from the Department of History and Geography at the Faculty of Philosophy in Nikšić. He received his master's degree in 2018 at the University of Montenegro. He also enrolled in doctoral studies in 2019 at the Faculty of Philosophy, University of Montenegro.

stanovništva. Istražujući, Miletić je na korijene ove vrste državne intervencije naišao u periodima od antičkog doba pa do druge polovine 19. vijeka. Međutim, to su bili fragmenti i izolovani slučajevi sve do izbijanja jednog od najvećih svjetskih sukoba Velikog rata u modernoj historiografiji, poznatog kao Prvi svjetski rat (1914–1918). Autor prikazuje kako mjera države u kontroli ovog tržišnog faktora postaje sve češća tokom ovog sukoba, napominjući kako je ova politika opet aktuelna u svijetu, posebno tokom druge decenije 21. vijeka. Miletić je svoju knjigu bazirao na periodu od 1914. do 1930. godine u okviru kojeg je na osnovu dostupne istraživačke i literarne građe obradio sisteme kontrolisane stanarine u zemljama Jugoistočne i Istočne Srednje Evrope tokom Prvog svjetskog rata, kao i u onim državama koje su nastale nakon ovog sukoba. U istraživanju su korišćeni rezultati monografije Zlate Vuksanović Macure, kao i master rad Ivane Anđelković, koje je Miletić ocijenio kao nezaobilazan izvor za proučavanje historijata stambene politike. Ova građa je značajnija time što predstavlja jedina istraživanja ove tematike u našem regionu.

Strukturu rada autor je podijelio na Uvod, Predgovor, devet poglavlja i zaključak. U prikazu ćemo navesti svako poglavlje. S obzirom na to da je već pomenuta sadržina Uvoda i Predgovora prvo poglavlje knjige dato je pod nazivom: „Sistem kontrolisane stanarine: pro et contra”. U ovom poglavlju Miletić čitaoca uvodi u osnovne pojmove stambene politike. Kao što i sam kaže ne svodi se sve na cigle i malter ili druge građevinske materijla koji čine konstrukcije u kojima ljudi žive, već navodi da je stambeno pitanje dio širih socijalnih, ekonomskih, pravnih i političkih odnosa. U podnaslovu „Stambena politika: pojam, aspekti i tumačenja” autor daje definicije stambene politike, iznoseći tumačenja i učenja poznatih istraživača koji su se bavili ovom temom. Navodi razlike u tumačenjima istraživača Istoka i Zapada. Među njima izdvaja Konstantina Holočina, koji je dao značajne istraživačke rezultate ruskog, ukrajinskog, njemačkog i šireg aspekta ove vrste intervencije. Zatim, na drugoj strani, Valtera Bloka, Edgara Olsena, Miliona Fridriha dajući preglednu sliku društvenih okolnosti i razlika u primjenjivanju stambene politike u raznim zemljama svijeta. U naredna dva podnaslova u okviru ovog poglavlja data su istraživanja britanskog sociologa Džima Kemenija, koji je tvrdio da su svi pravci stambene politike

ideološki motivisani. Posebno kad je slučaj o istočnoevropskim zemljama, gdje su stanovi konfiskovani bez navođenja opravdanosti tog akta. Kemeni se protivni neoliberalnom/anglosaksonskom modelu stambene politike kojem suprotstavlja skandinavski model u kom je stambena politika tranziciona i trenutno prilagođenja ekonomskim poremećajima i što je najvažnije sa ciljem olakšavanja jedne od osnovnih ljudskih potreba – krova nad glavom. Po Kemeniju anglosaksonski model favorizuje privatni na štetu javnog sektora, čime je onemogućena konkurencija u korist privatnog kapitala. Skandinavski model smatra dostupnijim pravcem državne intervencije koji smatra socijalnim napretkom. U drugom podnaslovu autor daje mišljenja Fridriha Hajeka i Milтона Fridmana teoretičara koji podržavaju neoklasični liberalni kapitalizam. Hajek i Milton kritikuju politiku sistema kontrolisane stanarine za koju smatraju, da između ostalog dovodi do negativnih ekonomskih posljedica. Državna intervencija i olakšice stanarina po njima dovode do priliva prevelikog broja stanovnika u razvijene centre, zatim do pada cijena rada i nezaposlenosti. Valter Blok im se pridružuje još ekstremnije, tvrdeći da se pravo na stanovanje nikako ne može smatrati jednim od osnovnih ljudskih prava. Miletić na osnovu komparacije različitih teorija daje pozitivne i negativne strane svakog modela, u njihovoj neraskidivoj vezi sa društvenim poretom u kom se razvijaju.

„Prva generacija sistema kontrolisane stanarine (1914–1918)” naslov je drugog poglavlja knjige i bavi se istorijskim procesima stambene politike u nekim evropskim državama, kao i u Sjedinjenim Američkim Državama, Kanadi i Australiji. Na ovim uzorcima autor daje pregled, analizu, poređenje i razlike u sistemu kontrolisane stanarine u pomenutim djelovima svijeta. Poglavlje je podijeljeno u dva dijela. „Prva generacija sistema kontrolisane stanarine (1914–1939)” govori o počecima politike SKS. Izuzev nekih presedana do prije Prvog svjetskog rata nije zabilježena državna intervencija u kontrolisanju cijene zakupa stanova. Mobilizacija velikog broja vojnika svih zaraćenih strana, koji su živjeli pod zakupom, državu nije mogla da oslobodi dužnosti prema njihovim porodicama. Međutim, ovo je najmanje bio moralan, a najviše očajnički čin, jer kako je rat odmicao bile su potrebne nove mobilizacije. Vlasti zaraćenih zemalja u cilju efikasnosti mobilizacije, sistemom kontrolisane stanarine htjele su da pokažu da

cijene žrtve koje ove porodice podnose za domovinu. Prije ili kasnije sve zemlje koje su bile u sukobu, zavele su su politiku SKS. Autor nam na primjerima Austrougarske, Njemačke, Francuske, Italije, Mađarske, Velike Britanije, SAD-a, Kanade, Australije prikazuje sprovođenje ove državne politike. U zavisnosti od situacije na ratištu neke zemlje su sa manje ili više efikasnosti sprovodile ovu politiku. Međutim, ovaj model nije mogao biti obustavljen nakon rata. Bez obzira na ishod sve učesnice su iz sukoba izašle ekonomski oslabljene ili uništene. Sistem kontrolisane stanarine morao je da se nastavi da bi se izbjegla humanitarna katastrofa. Autor na primjeru svake zemlje objašnjava kako se to odvijalo i kako ovaj politički pravac gradi svoje mjesto kroz istoriju. U mnogim zemljama Evrope nakon rata SKS postaje glavno oružje partija u borbi za vlast. U drugom podnaslovu „Prva generacija sistema kontrolisane stanarine (period posle 1939)” govori se nastavku ove politike uslovljenje Drugim svjetskim ratom. Iako su mnoge zemlje ukinule ili marginalizovale politiku sistema kontrolisane stanarine početkom ovog sukoba, ona je opet aktivirana. Takav je bio slučaj u SAD od 1929. godine, dok je u Kanadi ovaj proces prvi put pokrenut 1940. godine njenim ulaskom u rat. Kroz komparativni metod Miletić nam daje sliku dešavanja u ovim zemljama po pitanju kontrolisanja ovog resursa. Ono što je kao premisa isto u svim zemljama jeste odnos konzervativnih, radničkih i desničarskih i ljevičarskih stranaka. Konzervativci i desničari su čuvari privatnog kapitala, dok ljevica uvijek podržava politiku SKS. Autor daje detaljno objašnjenje za različite reakcije političkih tabora u tom periodu.

„Leksikometrijska analiza sistema kontrolisane stanarine” je poglavlje u kojem je shodno dostupnim podacima autor kvantifikacijom elemenata stambene politike dao prikaz stanja u zemljama koje su predmet istraživanja. Prikazanu tipologiju Miletić je razvio i uspješno odbranio u sklopu svog doktorskog rada iz 2012. godine. Elementi ove tipologije zasnivaju se na različitim odredbama stambene politike i zakona od evropskih zemalja do države Njujork u SAD-u. Poređenjem statistike u ovim državama, autor je dao prikaz sličnosti i razlika u sprovođenju državne intervencije.

Razvoj SKS-a u Jugoistočnoj i Istočnoj Srednjoj Evropi predstavlja najzanimljiviji dio knjige jer se bazira i na naš region. U ovom poglavlju prikazan je proces državne politike u zemljama koje su neposredno bile poprište Prvog svjetskog rata, uz poređenje sa zemljama koje su kasnije iskusile razaranja, ili su iako učesnice sukoba od razaranja pošteđene. Srbija je sve do okupacije, uprkos ratu bila dobro snadbjevena namirnicima kao i kolonijalnim proizvodima, dok su se u neprijateljskoj Bugarskoj u to vrijeme već osjetile nestašice. Po okupaciji Srbije dolazi do siromašenja stanovništva, jer je okupatorska vlast izvršila intervenciju ne samo u pogledu stambene politike već i na tržištu hrane i sirovina. Autor kroz svoje istraživanje saznaje da su sve države nakon 1918. godine, bez obzira na ishod rata morale da produže stambenu i prehrambenu politiku. U Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca već nakon njenog stvaranja postali su vidljivi problemi. Nezadovoljstvo etničkim, ekonomskim, političkim rješenjima novih vlasti bila su upečatljiva. U Bugarskoj su problemi koji nijesu bile etničke, već klasne i ekonomske prirode kulminirali. Sličnu situaciju sa Kraljevinom SHS imala je i Poljska nakon rata. Miletić analizirajući stanja u ovim državama dolazi do zaključka da i pored donošenja progresivnih ustava i zakona u većini ovih zemalja, oni ostaju mrtvo slovo na papiru. To doprinosi porastu nezadovoljstva i nemira usljed sve izraženije nejednakosti između državnih činovnika, zemljoradnika, običnih građana po pitanju njihovih prava. Vlasti su najčešće bile nesposobne da riješe probleme stambene i prehrambene politike. Kao posljedicu to ima i krvave rasplete u Kraljevini SHS i Bugarskoj. Najstabilnije vođenje politike tokom ovog perioda osjetilo se u Čehoslovačkoj. Dugo vremena su predstavnici zemljoradničkog i građanskog sloja održavali međusobno zadovoljstvo svojih birača uprkos posljedicama rata.

Interesno organizovanje stanara i stanodavaca predstavlja veoma zanimljivo poglavlje. Posebno ako se uzme u obzir iskustvo država uzetih kao uzorak po pitanju udruživanja radi ostvarivanja građanskih i ljudskih prava. Interesantne su distinkcije između zemalja po pitanju načina organizovanja i načina iskazivanja protesta u odnosu na različite kulturološke ili nekulturološke obrasce. U podnaslovima „Zaštita stanara u Jugoistočnoj Evropi, 1914–1930” i „Zaštita stanara u Istočnoj Srednjoj Evropi” autor je stručno, analitički, komparacijom događaja

u tim državama dao prikaz stanarskih organizacija i njihovih glasila u naporima za očuvanje prava. Na navedenim uzorcima se vide sličnosti u interesima stanodavaca i zakupaca bez obzira na to o kojoj je zemlji riječ. Od obrađenih zemalja jedino odstupa Čehoslovačka u kojoj su protesti i mitinzi završavani bez većih nemira. Čak je jednom organizovan i zajednički miting stanodavaca i zakupaca koji je uprkos suprotnostima prošao u potpunom miru. Autor vrlo stručno, decidno i ponaosob navodi posljedice rata, ali i kulturološke i progresivne razlike zemalja koje su doprinijele ovakvim okolnostima.

„Političke strane i stambeni sporovi” poglavlje je kojim autor pokazuje kako je u jednom trenutku moralno, ekonomski neophodan sistem kontrolisane stanarine postao plijen poslijeratnih političkih stranaka. Siromaštvo i inflacija kao posljedice rata proizvele su česta zadovoljstva narodnih masa u regionima koji su predmet analize. U svim državama problemi su se povećavali ogromnim prilivom stanovništva sa sela u gradove. Iako su zemljoradnici, radnici, sirotinja bili okrenuti ljevičarskim pokretima, posebno komunističkim partijama, vrlo brzo će postati predmet otimanja svih partija za vlast. Desničarske i konzervativne stranke uprkos programu koji uključuje očuvanje privatne imovine i kapitala, u poslijeratnom društvu nijesu imale drugog izlaza bez da podržavaju i produžavaju mjere SKS. Potpuno suprotno svojoj matrici, oni su na cjedilu ostavili stanodavce ignorišući njihova prava. U svim državama od Čehoslovačke, preko Poljske do Bugarske i Jugoslavije situacija je bila ista. S manje nemira je to prošlo u Čehoslovačkoj. Da bi sačuvali svoje fotelje, političari su žrtvujući odredbe kapitalističke ideologije, na svaki način radili da umanje uticaj opozicije, posebno komunista. Najsurovije mjere protiv ove partije bile su primijenjene u Jugoslaviji i Bugarskoj. Miletić, kao i u prethodnim poglavljima, pokazuje sličnosti po pitanju državnih politika u ovim zemljama, koje prate procesi razvijanja suprotstavljenih pokreta, što će u narednim decenijama kulminirati još krvavijim svjetskim sukobom.

„Zloupotrebe statusa „zaštićenog stanara”” dio je knjige koji na najbolji način oslikava licemjerje ljudske prirode. Autor stručno i detaljno pokazuje kako se iz mase onih koji su pripadali grupi obespravljenog stanovništva rađaju prikri-

ni kapitalisti, koji se ne ustručavaju da zloupotrijebe svoj pravni status. Stanari uvidjevši političku situaciju u kojoj su privilegovani od strane vlasti, koriste svoj status da nezakonito i nečasno zarade. Naime, to rade davajući zakupljene djelove stane u podzakup. Ima primjera kao u Jugoslaviji, gdje je zakupac od podzakupa zarađivao skoro duplo više od određene mu kirije. To je čak poprimalo i pravni karakter kroz ugovore zakupaca i podzakupaca o iznajmljivanju djelova privilegovano dobijenih stanova. Ugovori su zloupotrebljavani jer su zakupci suprotno odredbama, cijele stanove davali u podzakup po 2 ili 3 puta većim cijenama od onih što su plaćali. Na taj način uz ignorisanje prava i zakona države nanošena je nepravda i velika materijalna šteta vlasnicima stanova.

Preplet etatizma, tzv. male korupcije i klijentelizma nastavak je zloupotreba iz prethodnog poglavlja u koje su sad uključeni i državni službenici. Vrlo brzo nakon rata tzv. tripartitne komisije u kojima su članovi shodno zakonu i logici bili stanodavac, zakupac i državni predstavnik doživljavaju svoju reformu. Naravno sa negativnim posljedicama. Službenici osiromašeni poslijeratnom krizom bivaju korumpirani. Praksa potkupljivanja nastavila se i formiranjem stambenih odbora u zemljama regiona. Onamo gdje to nije bio slučaj, sporovi oko zakupa od strane države prolongirani su na štetu stanodavaca. Najčešći slučaj ovih zloupotreba kao po obrascu je u Bugarskoj i Jugoslaviji, dok je istraživanjem dostupne građe autor naišao na samo jedan takav slučaj u Čehoslovačkoj. Ista je stvar i po pitanju sa rekvizicijom stanova, tj sa određivanjem dijela nepotrebnog životnog prostora stanodavca, koji je prema mjerama SKS morao da stavi pod zakup.

„Mikroistorija sistema kontrolisane stanarine” završno je poglavlje ove knjige u kojem se kroz analizu i komparaciju daje pregled cjenovne moći i njenih poremećaja u međusobnim sporovima dvije strane. U ovom dijelu istražen je paritet kupovne moći predratne cijene rentiranja i kroz grafikone je dato poređenje sa poremećajima cijena nakon Prvog svjetskog rata po pitanju stambenog ekonomskog resursa. Državna intervencija i SKS najčešći su razlog poremećaja, tj. smanjenja cijene stanova što je dovodilo do sukoba i sporova stanodavaca i zakupaca. Na primjeru Čehoslovačke, Jugoslavije, Poljske i Bugarske

autor je dao zanimljivi pregled stanja cijena od 1918. do 1924. godine, ukazujući na uzroke i posljedice tih promjena.

Knjiga Aleksandra R. Miletića „STAMBENI PAKAO Sistem kontrolisane stanarine u Jugoistočnoj i Istočnoj srednjoj Evropi 1914–1930.” predstavlja obradu jedne rijetke i kod nas skoro potpuno zanemarene teme. Kad se uzme u obzir da je krov nad glavom jedan od osnovnih ljudskih uslova za život, istraživanja na ovom polju veoma su značajna. Promjene koje su se dešavale i dešavaju u društvu uzrok su nezadovoljstva narodnih masa, koje čine osnovnu supstancu svake države. Najčešći razlog zato su nepoštovanje ljudskih prava i bezobzirnost vlasti, posebno u teškim ekonomskim situacijama. Nezaobilazan predmet istraživanja društvenih procesa je svakako i situiranost stanovništva i njegova stambena sigurnost. Knjiga Aleksandra R. Miletića otvara nove pravce u istraživanju istorijskih promjena, posebno u našem regionu. Iako je, kao što i sam kaže, autor obradio samo dio ove problematike, smatramo da tema kojom se bavio u radu predstavlja nezaobilaz segment budućim istraživanja. Posebno za istoričare i sociologe koji se bave periodom Prvog svjetskog rata i njegovim posljedicama.